

REKOMENDACIJOS

DĖL MIRUSIŲJŲ NUO COVID-19 LIGOS (KORONAVIRUSO INFEKCIJOS) PALAIKŲ TVARKYMO IR ŠARVOJIMO

2020-11-05

Kol kas nėra įrodymų, kad COVID-19 ligą (koronaviruso infekciją) (toliau – COVID-19) sukkeliantis virusas SARS-CoV-2 būtų perduodamas tvarkant mirusių asmenų kūnus. Manoma, kad galimas viruso perdavimo pavojus, susijęs su mirusių nuo COVID-19 ar įtariamų asmenų kūnų tvarkymu, yra susijęs su:

- tiesioginiu kontaktu su žmogaus palaikais ar kūno skysčiais ten, kur yra virusas;
- tiesioginiu kontaktu su užterštais objektais.

Kadangi gyvybingas SARS-CoV-2 gali išlikti ant paviršių kelias dienas, yra tikimybė, kad virusas gali išlikti ir ant mirusiųjų kūnų. Todėl būtina vengti nereikalingų tiesioginių kontaktų su mirusiojo palaikais be asmeninių apsaugos priemonių (toliau – AAP). Asmenys, kurie tiesiogiai liečiasi su mirusiųjų nuo COVID-19 (tiek įtariamų, tiek patvirtintų COVID-19 atvejų) palaikais, turėtų būti apsaugoti nuo užkrėstų kūno skysčių, užterštų daiktų ar kitų užterštų aplinkos paviršių, dėvėdami tinkamas AAP. Minimalios AAP yra pirštinės ir atsparus vandeniui chalatas ilgomis rankovėmis.

Įprastai tvarkant mirusiųjų kūnus, rizika, susijusi su lašelių ar aerozolio perdavimu iš mirusiojo kvėpavimo takų, laikoma maža. Aerozolių generuojančios procedūros arba procedūros, kurios gali sukelti purslus atliekant pomirtinius tyrimus, kelia didesnę riziką ir joms reikia tinkamų AAP (pvz., akinių ar veido skydelio, respiratorių (FFP2, FFP3)).

Palaikų tvarkymas

- ***Mirties vietoje***

Mirusiojo kūnas mirties vietoje talpinamas į nepralaidų skysčiams polietileninį, nepermatomą maišą ir pervežamas į lavoninę arba perduodamas laidojimo paslaugas teikiančiai įmonei:

- mirusį asmenį talpinti į maišą rekomenduojama dviem asmenims;
- kūną tvarkantys asmenys turi dėvėti visas AAP (vandeniui nepralaidų chalata ilgomis rankovėmis arba chalata ir neperšlampamą prijuostę, respiratorių, akinius arba veido skydelį, pirštines);
- įdėjus kūną į maišą, maišo išorė dezinfekuojama;

- prieš išvežant kūną iš patalpos, dezinfekuojamas ten esantis vežimėlis, o darbuotojai, šiame etape tvarkę kūną, nusiima ir palieka individualias apsaugos priemones, kurios tvarkomos kaip infekuotos medicininės atliekos;
- ligoninės lavoninėje maišą leidžiama atidaryti ir parodyti giminėms. Lavoninės darbuotojas turi dėvėti visas AAP.

- ***Aplinkos dezinfekcija paciento mirties vietoje***

Paviršiams, objektams, kurie galėjo būti užteršti SARS-CoV-2, dezinfekuoti naudojamos ligoninėje naudojamos dezinfekuojančios medžiagos, veikiančios virusus.

Atliekos tvarkomos kaip infekuotos medicininės atliekos pagal Lietuvos higienos normos HN 66:2013 „Medicininų atliekų tvarkymo saugos reikalavimai“ reikalavimus.

Organizuojant aplinkos valymą turi būti atsižvelgiama į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos parengtas rekomendacijas dezinfekcijai sveikatos priežiūros įstaigose ir ne sveikatos priežiūros patalpose (įtarus ar patvirtinus COVID-19 atvejį) ir patalpų valymui COVID-19 pandemijos metu:

[https://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/REKOMENDACIJOS%20dezinfekcijai%2020200327%20\(1\).pdf](https://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/REKOMENDACIJOS%20dezinfekcijai%2020200327%20(1).pdf).

- ***Transportavimas į kūno laikymo vietą***

Gabenant palaikus iš mirties vietos į kūno saugojimo vietą, būtina sumažinti tiesioginį kontaktą su palaikais ir kūno skysčiais.

Asmenys, kurie transportuoja maiše esančius palaikus, turėtų dėvėti tinkamas AAP – vienkartinės pirštines ir neperšlampamą chalata ilgomis rankovėmis.

- ***Kūno tvarkymas prieš šarvojimą ar kremavimą***

Darbuotojai, tvarkantys mirusiojo palaikus (šukavimas, plovimas, apdangymas ir kt.) ir turintys tiesioginį sąlytį su mirusiojo kūnu, turi dėvėti vienkartinę neperšlampamą chalata ilgomis rankovėmis ir rankogaliais arba chalata ir neperšlampamą prijuostę, pirštines, antveidį arba akinius ir medicininę kaukę.

Lavonų mirusių nuo COVID-19 skrodimas **griežtai nerekomenduojamas**. Jei skrodimas neišvengiamas, autopsiją atliekantys darbuotojai turi dėvėti vienkartinę neperšlampamą chalata ilgomis rankovėmis, daleles filtruojantį respiratorių FFP2 arba FFP3, veido skydelį arba akinius, nuo įsipjovimų apsaugančias pirštines arba dvi vienkartinės pirštines, apsauginę avalynę (aulinius batus).

Skrodimo metu rekomenduojamos aerosolių susidarymo mažinimo priemonės.

Mirusiojo balzamavimas nerekomenduojamas, tačiau esant poreikiui atlikti mirusiojo balzamavimą, būtina laikytis standartinių apsaugos priemonių. Minimalūs reikalavimai – vienkartinės pirštines ir neperšlampamas chalatas.

Lavoninės darbuotojai, laidojimo paslaugų teikėjai turi būti informuoti, kad žmogus mirė nuo COVID-19.

Po panaudojimo tušti maišai, kitos atliekos turi būti šalinamos kaip infekuotos medicininės atliekos.

- **Šarvojimas**

Asmenų, mirusių nuo COVID-19, šarvojimas negali būti vykdomas patalpose, kurioms nėra išduotas leidimas-higienos pasas.

Nuo COVID-19 mirusio asmens palaikus rekomenduojama šarvoti uždaramame karste.

Šarvojimo vietoje prie įėjimo / išėjimo iš šarvojimo salės turi būti pakabinta rankų dezinfekavimo priemonė, informacija apie asmens higienos laikymosi būtinybę (rankų higieną, kosėjimo, čiaudėjimo etiketą ir kt.), apie privalomumą dėvėti nosį ir burną dengiančias apsaugos priemones.

Laidotuvėse gali dalyvauti ne daugiau nei 10 asmenų, išskyrus šeimos narius (sutuoktinį arba asmenį, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis, vaikus (įvaikius), įskaitant asmens ir jo sutuoktinio arba asmens, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis, nepilnamečius vaikus, tėvus (įtėvius), globėjus) ir ritualines paslaugas teikiančius asmenis.

Asmenims laikytis saugaus, ne mažesnio kaip 2 metrų atstumo nuo kitų žmonių, vyresniems nei 6 metų asmenims dėvėti nosį ir burną dengiančias apsaugos priemones (veido kaukes, respiratorius ar kitas priemones), kurios priglunda prie veido ir visiškai dengia nosį ir burną, išskyrus neįgalumą turintiems asmenims, kurie dėl savo sveikatos būklės kaukių dėvėti negali ar jų dėvėjimas gali pakenkti asmens sveikatos būklei (šiems asmenims rekomenduojama nešioti veido skydelį), laikytis asmens higienos reikalavimų.

Rekomendacijos parengtos vadovaujantis:

European Centre for Diseases Prevention and Control. Considerations related to the safe handling of bodies of deceased persons with suspected or confirmed COVID-19. Stockholm: ECDC, 2020.